

ARCHEOLOGIE NOTA
HERENTALS FRAIKINSTRAAT - BELGIËLAAN
MAATREGELEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

2. Programma van Maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek kan worden gesteld dat het projectgebied deel uit maakt van de archeologisch waardevolle ruimte van de historische stadskern van Herentals. De mogelijkheid bestaat dat er archeologische sporen vanaf het einde van 18de eeuw en ouder binnen het projectgebied bewaard bleven. Het bureauonderzoek kan echter geen uitsluitel geven over de aard, ruimtelijke spreiding en bewaringstoestand van mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat het projectgebied verstoord is in het recente verleden.

Er kan momenteel enkel een bureauonderzoek worden uitgevoerd. De initiatiefnemer wordt zoals contractueel bepaald tussen de initiatiefnemer en de huidige eigenaar pas na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning eigenaar van de percelen. De huidige eigenaar verleent eerder geen toestemming tot het betreden van het projectgebied. Dit heeft gevolgen voor het verder verloop van het archeologisch onderzoek. De initiatiefnemer kan immers het stabiliteitsonderzoek pas laten uitvoeren nadat de stedenbouwkundige vergunning werd verleend. De geplande verstoringsdiepte voor de verschillende bouwvolumes bedraagt 80 cm. Gegevens waarop de initiatiefnemer zich kan baseren om een definitieve funderingsdiepte voor de gebouwen te bepalen ontbreken nog. Tevens kan geen landschappelijk booronderzoek worden uitgevoerd voorafgaand aan de aanvraag van de stedenbouwkundige vergunning. Daarom wordt er bij het opstellen van het programma van maatregelen van uit gegaan dat de kans op verstering van archeologisch erfgoed reëel is en wordt voorgesteld om na het verlenen van de stedenbouwkundige vergunning en voorafgaand aan de start van de werken voor de nieuwbouw, het archeologisch vooronderzoek verder te zetten voor het volledige projectgebied met een oppervlakte van 969 m².

Gezien de topografische ligging in de historische stadskern van Herentals en de mogelijke aanwezigheid van een afdekkende zwarte laag is het aangewezen in eerste instantie de bodemopbouw te documenteren aan de hand van een landschappelijk booronderzoek. Indien na confrontatie van de resultaten van het booronderzoek met de bevindingen van het bureauonderzoek en het stabiliteitsonderzoek blijkt dat de geplande werken het archeologisch relevant niveau zullen vestoren volgt een proefsleuven/proefputten onderzoek dat eventueel aanwezig erfgoed kan lokaliseren en evalueren. De proefsleuven verschaffen informatie over de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang en kwaliteit van archeologische erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek.

Andere archeologische vooronderzoeksmethoden zoals veldkartering, geofysisch onderzoek en archeologische boringen zullen weinig tot geen aanvullend resultaat opleveren dat kan leiden tot het beter beantwoorden van de onderzoeksvragen (zie resultaten 1.2.4). Eventuele resultaten van deze onderzoeken zullen ook gehaald worden met het proefsleuvenonderzoek.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 administratieve gegevens

Initiatiefnemer		Era - Domus, Noordervaart 39 B-2200 Herentals BE0475043840 vertegenwoordigd door Jo van Orshaegen RR66121219740
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Herentals
	Deelgemeente	Herentals
	Site	Fraikinstraat 5 - Belgiëlaan 10
Kadastrale gegevens		Afd. 1, Sectie F, 197F, 202D2, 186V2
Oppervlakte onderzoeksgebied		969 m ²
Bounding Box	punt 1	x182591,43 y207583,73
	punt 2	x182515,76 y207803,44

2.2.2 aanleiding van het vooronderzoek

zie verslag van resultaten bureaustudie 1.1.3

2.2.3 resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

zie verslag van resultaten bureaustudie 1.1.1 en 1.2 in het bijzonder 1.2.4

2.2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande werken en de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. De potentiële impact van de werken op in de bodem van het projectgebied aanwezig archeologisch erfgoed wordt bepaald, de mogelijkheid van *in situ* behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

Landschap en bodem

- In hoeverre is de bodemopbouw intact ? Welke zijn de waargenomen horizonten ?
- Hebben er postdepositionele processen plaats gevonden en welk effect hadden die op de archeologische resten?
- Werden er ophogingslagen aangetroffen? Zo ja, wat is de datering en samenstelling van deze lagen?
- Op welke diepte bevinden zich de relevante archeologische niveaus?

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?

- In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het bureauonderzoek overeen met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Is er bebouwing die in verband gebracht kan worden met de historische stadskern van Herentals en is er een evolutie in opeenvolgende perioden of bouwfasen?
- Zijn er funeraire contexten en wat zijn de kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische, culturele en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)?
- Zijn er sporen van ambachtelijke activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied?

2.2.5 onderzoeksstrategie, methode en technieken

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek blijkt het noodzakelijk een combinatie van verschillende onderzoeksmethoden toe te passen bij verder vooronderzoek: een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuven/proefputten onderzoek. De volgorde van de onderzoeksmethoden volgt uit hun mogelijke impact op het bodemarchief. Ze zijn gerangschikt van een lage impact naar een hoge impact. De onderzoeken dienen daarom uitgevoerd te worden in de hieronder beschreven volgorde. De onderzoekszone omvat voor elk uit te voeren deel van het onderzoek het volledige projectgebied van 969 m². Het onderzoeksgebied voor het proefsleuven/proefputten onderzoek kan verkleind worden indien dat op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek kan worden gemotiveerd volgens de bepalingen opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

2.2.5.1 Landschappelijk booronderzoek

Het landschappelijk booronderzoek moet voldoen aan de bepalingen voor landschappelijk booronderzoek opgenomen in de Code Goede Parktijk.¹

Gezien de vorm van het projectgebied wordt voor de boringen geen vast grid gehanteerd waarbij patroon, onderlinge afstand en oriëntatie worden bepaald.

Gebaseerd op de resultaten van het bureauonderzoek worden 4 boringen uitgevoerd:

- boring 1: zone met historische bebouwing minstens sinds het derde kwart van de 16de eeuw
- boring 2: inplanting van de gebouwen voor de drukkerij in 1964
- boring 3 en 4: zone waar geen bebouwing/verstoring kon worden aangetoond door het bureauonderzoek

Er wordt geopteerd om met mechanische boringen te werken. De aanwezigheid van puin in de bovengrond ten gevolge van het historisch gebruik van het perceel is reëel. De gebruikte techniek bij het mechanisch boren moet toelaten stalen op te boren die dezelfde kwaliteit hebben als die zou bereikt worden bij handmatige boringen.

De boringen bereiken minimaal de diepte van de aardkundige eenheden waarin archeologische sites in stratigrafisch primaire positie kunnen voorkomen en die relevant zijn voor het beantwoorden van de vraagstelling met betrekking tot landschap en bodem. De potentiële impact van de werken op in de bodem van het projectgebied aanwezig archeologisch erfgoed wordt bepaald, de mogelijkheid van *in situ* behoud wordt onderzocht.

Indien het landschappelijk booronderzoek kan aantonen dat de geplande werken het eerste archeologisch relevant niveau niet zullen verstoren en behoud *in situ* voldoende kan worden gestaafd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken, dient het proefsleuven/proefputten onderzoek niet uitgevoerd te worden.

---

¹ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0

Fig. 28 Kadasterplan met afbakening van de te onderzoeken zone en situering van de boringen © Geopunt & Fodio

2.2.5.2 Proefsleuven/proefputten

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuven/proefputten onderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site met complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code Goede Praktijk.²

Het voorgestelde proefsleuven/proefputten plan werd opgemaakt op basis van de tijdens het bureauonderzoek verzamelde informatie over historische bebouwing en in functie van de geformuleerde onderzoeksvragen en de geplande bodemingrepen. De langgerekte smalle vorm van de percelen maakt het aanleggen van kijkenvensters niet evident. Daarom wordt een combinatie van twee proefsleuven met één proefput voorgesteld die een dekkingsgraad van 15% van het projectgebied bereikt.

Voor het deel van het projectgebied dat volgens de beschikbare bronnen voorafgaand aan 1964 niet bebouwd werd verschaffen twee proefsleuven met een breedte van 2 meter een horizontaal ruimtelijk inzicht in de aanwezige sporen. Eén proefsleuf is zuidwest - noordoost georiënteerd in de as van het projectgebied. De tweede proefsleuf is noord-zuid georiënteerd. De techniek laat toe indien gewenst een transect door het terrein aan te leggen.³

De proefsleuven worden aangelegd tot op het eerste leesbare archeologische niveau. Indien uit het booronderzoek blijkt dat zich onder dit niveau nog relevante archeologische niveaus bevinden, worden ook deze niveaus geëvalueerd

² code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0

³ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

voor zover dit mogelijk is in het kader van de geldende veiligheidsvoorschriften. Het verdiepen naar een onderliggend niveau mag geen te grote impact hebben op het bovenliggend bodemarchief en gebeurt enkel om de nodige informatie te verzamelen in functie van een programma van maatregelen voor eventueel vervolgonderzoek of behoud *in situ*.

Aan de oostzijde van het projectgebied wordt één proefput gegraven in de zone waar de geconsulteerde bronnen bebouwing situeren minstens sinds het derde kwart van de 16de eeuw. De proefput onderzoekt de stratigrafische sequentie in deze zone met een lange bewoningsgeschiedenis. Er wordt gewerkt met een proefput van 3 m X 3 m.

Fig. 29 Kadasterplan met afbakening van de te onderzoeken zone en situering van de proefsleuven/proefputten © Geopunt & Fodio

Indien bij de start van het vooronderzoek met ingreep in de bodem de initiatiefnemer nog geen maatregelen trof die de stabiliteit van de panden ten noorden en ten zuiden van het projectgebied garanderen wordt zowel voor de proefsleuven als voor de proefput ten opzichte van de bebouwing op de buurpercelen een veiligheidsperimeter van 3 meter in acht genomen.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten.

2.2.6 Voorziene afwijkingen van de Code van Goede Praktijk

De uitvoerders moeten beschikken over de competenties omschreven in de Code van Goede Praktijk en over minimaal 120 dagen ervaring met sites met een complexe stratigrafie.⁴

---

⁴ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 1.0